

УДК 78.071

Гайдичук Олена Степанівна
аспірантка кафедри естрадного виконавства
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
артистка-вокалістка комунального
концертного закладу культури
«Академічний камерний хор “Хрещатик”»
ORCID 0000-0003-2276-088X
olenkamar@gmail.com

ВНЕСОК ВИХІДЦІВ БЕРЕЖАНЩИНИ В МУЗИЧНУ КУЛЬТУРУ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Мета роботи дослідження полягає у здійсненні ретроспективного аналізу вихідців Бережанського краю за чотирима хвилями еміграції останньої чверті XIX – початку XXI ст.; систематизації форм, видів, жанрів музичного мистецтва, в яких вони працювали; висвітленні здобутків митців, їхньої ролі у популяризації музичної культури України на географічній карті світу. **Методологія** дослідження базується на аналізі та порівнянні історичної, культурологічної, мистецтвознавчої літератури, огляді особистих архівів митців, висвітленні музичної діяльності персоналій протягом еміграційних хвиль. **Наукова новизна.** У дослідженні вперше розглянуто музичну мистецьку діяльність за межами України вихідців окремо Бережанського краю Тернопільщини; введено в науковий обіг маловідомі в Україні особистості. **Висновки.** Вихідці з Бережанщини протягом чотирьох хвиль еміграції представляли в діаспорі вокальне (оперні співаки, концертно-камерні виконавці та солісти хорів), інструментальне (бандуристи, мандоліністи, скрипалі, піаністи), хорове (диригенти), композиторське мистецтво, а також зробили значний внесок у видавництво і поширення нотної літератури за кордоном, продуктивно працювали в царині музикознавства, музичної критики і музичної педагогіки. На географічній карті світу найзначніше вони представлені в Канаді, США та Великобританії.

Ключові слова: еміграція, українська діаспора, Бережанщина, хор, диригент, оперний співак, вокаліст, соліст хору, бандурист.

Гайдичук Елена Степановна, аспирантка кафедры эстрадного исполнительства Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств, артистка-вокалистка коммунального концертного учреждения культуры «Академический камерный хор “Хрещатик”»

Вклад выходцев Бережанщины в музыкальную культуру западной украинской диаспоры

Цель работы заключается в осуществлении ретроспективного анализа выходцев Бережанского края по четырем волнам эмиграции последней четверти XIX – начала XXI века; систематизации форм, видов, жанров музыкального искусства, в которых они работали; освещении достижений деятелей, их роли в популяризации музыкальной культуры Украины на географической карте мира. **Методология** исследования базируется на анализе и сравнении исторической, культурологической, искусствоведческой литературы, обзоре личных архивов деятелей, освещении музыкальной деятельности персоналий на протяжении эмиграционных волн. **Научная новизна.** В исследовании впервые рассматривается музыкальная деятельность за границами Украины выходцев отдельно Бережанского края Тернопольщины; вводятся в научный оборот малоизвестные в Украине личности. **Выводы.** Выходцы с Бережанщины на протяжении четырех волн эмиграции представляли в диаспоре вокальное (оперные певцы, концертно-камерные исполнители и солисты хоров), инструментальное (бандуристы, мандолинисты, скрипачи, пианисты), хоровое (дирижеры), композиторское искусство, а также сделали значительный вклад в издательство и распространение нотной литературы за границей, продуктивно работали в сфере искусствоведения, музыкальной критики и музыкальной педагогике. На географической карте мира более всего они представлены в Канаде, США и Великобритании.

Ключевые слова: эмиграция, украинская диаспора, Бережанщина, хор, дирижер, оперный певец, вокалист, солист хора, бандурист.

Gaidychuk Olena, graduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, singer of Communal Concert Center of Culture «Academical chamber choir “Khreschatyk»

The contribution of artists from Berezhany region in the music culture of western Ukrainian diaspora

The purpose of the article is to make a retrospective analysis of people from Berezhany region by four waves of emigration during the last quarter of 19 up to the beginning of 21 century; to systematize forms, kinds, genres of musical art which they have worked in; to highlight artists achievements and their role in the popularization of Ukrainian musical culture on the geographical world map. **The methodology** based on the analysis and comparison of the historical, culturological, art critic literature, review of the artist's personal archives, highlighting the musical activity of persons during emigration waves. **The scientific novelty.** In the study for the first time are considered the musical artistic

activity outside Ukraine separately the Berezhany territory in Ternopil region; are introduced to the scientific circulation the little-known in Ukraine personalities. **Conclusions.** The artists from Berezhany region during the four waves of emigration have presented in diaspora the vocal (opera singers, concert chamber performers and choirs soloists), instrumental (bandura players, mandolin players, violinists, pianists), choir (conductors), composers art and they have also made a significant contribution in notes publications and spreading the note music literature abroad, the did the big scientific researches in the musicological sphere, musical critic and musical pedagogy. On the geographical world map the most they are represented in Canada, USA, and Great Britain.

Key words: emigration, Ukrainian diaspora, Berezhany region, choir, conductor, opera singer, vocalist, soloist, choir soloist, bandura player.

Актуальність теми дослідження. Тема української діаспори в радянські часи не досліджувалася. Після проголошення незалежності України до неї з'явився інтерес, проте чимало імен визначних музичних діячів української діаспори, зокрема, вихідців Бережанського краю Тернопільщини, які зробили значний внесок у розвиток і популяризацію української культури за кордоном, і досі залишаються невідомими в наукових музичних колах та для широкого загалу в Україні. Цілісного дослідження про мистецьку Бережанщину в діаспорі ще немає. У багатьох напрацюваннях про мистецькі персоналії української діаспори (наукових, науково-популярних, краєзнавчих і навіть енциклопедичних виданнях) не подається мала батьківщина митців, зокрема Бережанщина, а зазначається узагальнене місце народження, наприклад: Галичина, Західна Україна, Поділля; трапляються помилки у прізвищах, перекирчування і суперечності в джерельній базі, чим збіднена, наприклад, частина мистецької біографії диригента і бандуриста Я. Бабуняка. Оскільки ці помилки в друкованих виданнях переходять у наступні наукові праці, неточності потребують вивчення і виправлення.

Аналіз досліджень і публікацій. Бережанському краю присвячені книги «Бережанська земля» (том 1, том 2), видані у діаспорі [2], «Бережанщина в спогадах емігрантів» та «Бережанська земля» (том 3), видані в Тернополі. Тут йдеться, окрім історії краю, про культурно-музичне життя, культурно-просвітницьких і музичних діячів, Бережанську гімназію, яка випустила чимало знакових постатей. Доповнюють ці своєрідні епопеї книги «Бережанська гімназія. Сторінки історії.» [1], присвячена 200-літньому ювілею закладу й іменам, що залишили слід в історії, та «Бережанщина літературна» із серії «Бережанщина в іменах». Проте в цих виданнях немає систематизованого і комплексного дослідження діяльності всіх митців – вихідців Бережанського краю, а деякі персоналії згадуються лише фрагментарно і, навіть, з помилками у біографічних даних та прізвищах.

Про бандуристів З. Штокалка і Я. Бабуняка, та Я. Бабуняка як диригента дотично згадують у своїх працях В. Дутчак [3], Г. Карась [5], та М. Євгенєва. Про М. Федоріва, його наукові праці та внесок у духовну музичну творчість присвятили сторінки своїх робіт Г. Карась, Т. Прокопович, М. Юрченко. Композиторській спадщині Н. Нижанківського присвятив дослідження І. Соневицький. Пошуки матеріалів до бібліографічного довідника про співаків В. Їжака та І. Грегоровича здійснив П. Медведик [9]. Про оперного співака, педагога Р. Любенецького знаходимо матеріал на сторінках праць Г. Карась, Я. Михальчишина [10]. Про Я. Бабуняка писали краєзнавці Н. Волинець, Я. Павлів, В. Луців, про М. Чайковського – доктор О. Смоляк. Про Левка Лепкого, Є. Турулу та інших вміщено гасла у бібліографічному покажчику «Музична Тернопільщина» [11]. Відомості про мистецьку діяльність бережанців черпаємо також із видання у декількох книгах «Словник імен. Західно-українська діаспора.», із трьохтомника «Тернопільщина. Історія міст і сіл», нарисів А. Житкевича у книзі «Розсіяні світами» [4], книги В. Лєника – «Українці на чужині» та монументальної монографії Г. Карась [5]. Однак ці комплексні дослідження не охоплюють характеристики внеску окремих регіонів у музичну культуру української діаспори.

Мета дослідження – здійснити ретроспективний аналіз вихідців Бережанського краю за чотирма хвилями еміграції останньої чверті XIX – початку XXI ст.; систематизувати форми, види, жанри музичного мистецтва, в яких вони працювали; висвітлити персональні здобутки митців, їхню роль у популяризації музичної культури України в західній українській діаспорі та в світі.

Виклад основного матеріалу. Через певні зміни у адміністративно-територіальних розподілах, землі, що належали до Бережанського повіту протягом років змінювалися. Зараз вони входять до трьох районів Тернопільської області (Бережанського, Козівського та Підгаєцького), а також навіть до теперішніх територій прилеглих районів сусідніх Івано-Франківської та Львівської областей.

Еміграція (переміщення за межі своєї країни) характерне явище для багатьох країн. Вивчення джерельної бази свідчить, що бережанці виїжджали у чужі краї протягом усіх 4-х основних хвиль еміграції: першої – до 1-ї світової війни (1914–1918), другої – міжвоєнної (кінець 1-ї світової війни, 1918 р.– початок 2-ї Світової війни, 1938 р.), третьої – повоєнної, так званої політичної (після 1945 р.) і четвертої (кінець XX – початок XXI ст.).

Під час першої, так званої заробітчанської хвилі у чужі краї подалися здебільшого безземельні неосвічені люди. Однак джерельна база знайомить нас із виїздом із села Богатківці мистецько обдарованої родини Королишиних. Два брати стали організаторами в Америці хору, мистецького гуртка, а сестра Стефанія – актрисою і солісткою, оперною співачкою. Також під час першої хвилі еміграції на сценах Європи представляли Бережанщину оперні співаки В. Їжак та І. Грегорович.

Під час другої хвилі в часи після 1-ї світової війни у Європі опинилися військовополонені російської армії, серед яких було багато українців. У ці часи там же й опинилося чимало високоосвічених дипломованих діячів і студентів. За завданням «Союзу визволення України» (СВУ) плідну культурно-просвітницьку і мистецьку роботу в таборах вели професор, літератор, художник Богдан Лепкий, вчений, ентограф, енциклопедист Зенон Кузеля, священник і диригент Є. Турула. Організували різні гуртки, випуск газети, здійснювали видавничу діяльність. Також там був широко знаний хор Є. Турули. 1923 р. архієпископ Н. Будка забрав Є. Турулу до Канади, де було велике скупчення емігрантів, для ведення священницької і культурно-мистецької праці.

Із приїздом в Європу 1919 року Української хорової капели на чолі з О. Кошицем бережанці відіграли не останню роль у мистецькій біографії цього колективу. Учений, літератор Михайло Рудницький, який знав більше десяти мов, був містком для порозуміння хору з чужинською публікою – виконував місію перекладача. Доктор математичних наук, колишній диригент Бережанського «Бояна», син відомого письменника Андрія Чайковського Микола Чайковський був у складі капели, виконував обов'язки адміністратора і залишив для нащадків унікальні спогади та музикознавчу статтю про капелу та її диригента. У бібліографії творчості Б. Лепкого, яку здійснив З. Кузеля (вони разом працювали у газеті «Шлях», видавництві «Українське слово») знаходимо дві публікації – критичні статті, присвячені Українській Республіканській капелі і О. Кошицю, а також вірш. Аналіз статей говорить, що Б. Лепкий – музично обдарована людина, хоч на інструментах не грав. У міжвоєнний період велику культурно-просвітницьку амбасадорську роботу вів Б. Лепкий у Австрії, Німеччині, Польщі.

У часи третьої – політичної хвилі еміграції в Європі у таборах опинилися тисячі втікачів-українців, кому загрожувала небезпека на батьківщині. Бережанщину в цей період представляють бандурист З. Штокалко, у Великобританії – диригент, бандурист та співак Я. Бабуняк, солісти хорів Т. Пришляк, М. Мороз, А. Осадца. У Канаді активно діяли хор «Україна» та хор інституту «Просвіта» під керівництвом Є. Турули, хор ім. О. Кошиця – під керівництвом В. Климківа і колективи (хор, оркестр, та ансамбль барабанщиць) під керівництвом В. Кардаша. У США плідно працював на композиторській ниві о. М. Федорів. У Нью-Йорку в капелі мандоліністів Спілки української молоді (СУМ) грав Федір Косандяк із с. Вербів, а співав у хорі «Бурлака» в Торонто (Канада) Іван Шостак (Лебідь). Був солістом цього колективу бережанець Микола Пришляк, брат Теодозія Пришляка. Із 1944 року до кінця своїх днів працював на ниві музичного мистецтва в Баффало правник, диригент Роман Ставничий, диригував хором, викладав у музичному інституті. Там же в Баффало заснував українську радіостанцію Юрій Лаврівський, де вела передачі його дружина Ірена. Невід'ємний від музичного мистецтва кінематограф. У цій галузі проявив себе Ярослав Кулинич, який створив понад 20 фільмів, починаючи з 1958 р. про життя української діаспори [2, 424–425]. Художник Володимир Беднарський у Канаді виконав серію ліногравюр для фінансування опери А. Вахнянина «Купало» (*мат. із особистого архіву Я. Павлів*). Діяч УПА Степан Голяш був активним членом редакції збірника «Пісні УПА» (Торонто-Львів, Том 25, 1996-1997) із багатотомного видання «Літопис УПА».

Четверту хвилю еміграції представляє тенор М. Сікора – Заслужений діяч мистецтв України, композитор Андрій Легкий (США), родина музикантів Слабодух (скрипка, фортепіано – Португалія), диригент, музикознавець, педагог, Заслужений діяч мистецтв Ольга Бенч (Словаччина).

Бережанці за кордоном проявили себе у вокальному, інструментальному, диригентському, композиторському напрямках. Вокальне мистецтво широко представлене в українській діаспорі вихідцями Бережанщини. Першим виступав на зарубіжних сценах у складі італійської трупи баритон *Володимир Їжак* (1857–1920) – оперний і концертно-камерний співак [6, 66]. Згодом концертував на оперних сценах Кракова, Загреба та Белграда *Іван Грегорович* (1876–1937, псевдонім Яницький) – тенор, скрипаль, диригент, педагог [9]. Популярним співаком у період між двома світовими війнами, солістом Дрезденської (1914–1915), Краківської (1917–1918) та першим тенором Загребської (1918–1929) опер був тенор *Роман Любенецький* (1885–1945) [3, 361–362; 5]. Уродженка с. Богатківці, нині Тереховлянського району *Стефанія Королишин-Цимбаліст* (1894–1983) успішно презентувала оперний спів та українські народні пісні на сценах Америки [4, 108].

Юрій Лаврівський – співак (баритон), актор, диригент, педагог і композитор представляє період кінця II світової війни і післявоєнний (III хвиля еміграції). З 1944 р. перебував в еміграції, у

таборах полонених осіб в Європі концертував у складі театру «Веселий Львів» (Мюнхен-Берлін-Відень-Мюнхен). З 1949 р. проживав у Баффало (США), де заснував і очолював український мистецький відділ при радіостанції WWOL, з 1959 р. і понад 25 років керував хором «Бурлаки», написав більше 100 вокальних композицій [4, 129–130].

Чималу роль у популяризації української пісні у 1949–1964 рр. у Великобританії відіграв учень Ю. Лаврівського *Ярослав Бабуняк* – концертно-камерний співак (бас-баритон), лауреат міжнародних фестивалів. Учень Я. Бабуняка, оперний співак (бас-баритон) *Павло Гунька* теж спричинився до поширення української пісні за кордоном. Він народився в Англії, але коріння його по батьківській лінії – с. Мужилів, Підгаєччина (у свій час належала до Бережанщини). П. Гунька вже майже 30 років співає у найпрестижніших залах світу, зокрема в Україні. Є автором проекту «Українська мистецька пісня», мета якого – показати світові в концертах і записах на CD дисках різними мовами антології з понад 1000 класичних пісень українських композиторів, серед яких твори для голосу з фортепіано Я. Степового, К. Стеценка, С. Людкевича, В. Барвінського та ін., щоб викликати інтерес зарубіжних професійних співаків до українських творів і бажання їх співати (*мат. із особистого архіву митця*).

Із 2-ї половини ХХ ст. (так звана четверта хвиля еміграції) Бережанщину успішно презентує тенор *Микола Сікора* – Заслужений діяч мистецтв України (2012). Він був учасником мистецької програми літньої Олімпіади-2000 (Австралія, Сідней), зимової Олімпіади – 2002 (Солт-Лейк-Сіті, США). У 1984–1987 рр. в Угорщині був солістом інтернаціонального музичного об'єднання (ВІГАДО), де кожна нація представляла свій національний репертуар, концертували багатьма місцевостями Угорщини та європейських країн. Із сольними концертами виступав М. Сікора у країнах Європи, Північній Америці та Африці. У репертуарі М. Сікори окрім оперних арії – пісні патріотичної тематики, зокрема написані на Бережанщині стрілецькі та повстанські (*мат. із особистого архіву митця*).

Славиться Бережанщина у світі і співаками, які не виступали сольоно, а були хористами-солістами відомих хорових колективів в діаспорі. Так, художник *Михайло Мороз* і архітектор *Аполінарій Осадца* були одними із засновників і солістами хору «Думка» (Нью-Йорк) – лауреата Всеукраїнської премії ім. М. Лисенка. Також М. Мороз у таборах переміщених осіб («ДіПи») в Європі був солістом хору «Сурма», а *Теодозій Пришляк* – хору «Ватра». Від 1950 р. Т. Пришляк – активний співак хору «Бурлака» (Торонто, Канада) та соліст Української капелі бандуристів в Детройті (США). 1992 р. капела удостоєна звання лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка.

Соліст тенор *Василь Сверлюк* (уродженець с. Вибудів, Бережанського повіту, нині Козівського району) був багатолітнім членом репрезентативного хору «Гомін» Союзу українців у Великій Британії (СУБ) у Манчестері (Англія).

Інструментальне виконавство представлено бандуристами З. Штокалком та Я. Бабуняком. В особі талановитого бандуриста-віртуоза *Зіновія Штокалка* (псевдонім Зіновій Бережан) були поєднані бандура, скальпель і перо (був доктором медицини та літератором). Залишив для нащадків праці свого життя «Кобзарський підручник» і «Кобза» неоціненні записи гри на бандурі (мав власну студію). Бандурист *Ярослав Бабуняк* у 1954–1955 рр. був двічі лауреатом 1-ї премії престижного міжнародного фестивалю в Лянголлені (Валія, Уельс) у гри на бандурі. Митець проявив себе новатором в доповненні текстів пісень та їх аранжуванні. Особливо цінною є його роль у народженні і плеканні бандурного мистецтва у таборі військовополонених у м. Ріміні (Італія, 1946–1947 рр.), де з підручних матеріалів він організував виготовлення бандур, навчання полонених гри на них, і при ансамблі «Бурлака», у який входили хор і танцюристи, створив ще й малу капелу бандуристів (октет з бандурами, тріо і квартет). Перебуваючи в дивізії «Галичина», Я. Бабуняк проніс бандурне виконавство через Чехію, Німеччину і Австрію, а згодом із своїми учнями-рімінцями був першим репрезентантом гри на бандурі в Італії, а пізніше і у Великобританії (*мат. із особистого архіву митця, с. Вербів, Бережанського р-н., Тернопільської обл.*).

Хорове, диригентське мистецтво представлено знаними і знаковими у діаспорі і українській культурі особистостями, серед яких Є. Турула, М. Федорів, В. Климків, Я. Бабуняк і В. Кардаш.

Першим із диригентів за межами України побував *Євген Турула* (4.01.1882 р. м. Бережани – 3.12.1951 р. м. Вінніпег, Канада). Із семінарським хором, яким уже керував у Львові на 3-му році навчання в семінарії, за дорученням митрополита А. Шептицького здійснив паломницький похід до Єрусалиму, де виступав у християнських церквах і соборах. У 90-х роках організував хор із полонених українців у таборі Фрайштадту у Австрії, струнний оркестр (близько 250 осіб), з якими здійснив велике турне Австрією та Німеччиною. Є. Турула закінчив консерваторію у Берліні (1919–1923), а з 1923 р. за запрошенням греко-католицького єпископа переїхав до Канади (Вінніпег). Тут він заснував при українському інституті «Просвіта» великий хор «Канада», що був найкращим у ці часи, створив

хори при студентській «Рідній школі» ім. М. Шашкевича та Українському народному домі, організував святкові імпрези, здійснював постановку оперет, був ініціатором музичної школи у Вінніпезі, навчав гри на музичних інструментах, а також теорії музики. Його вихованці з успіхом виступали в концертах, багато закінчили консерваторії, стали диригентами.

Володимир Климків (13.10.1926, с. Саранчуки, Бережанського повіту – 4.12.2000, Вінніпег, Канада) – яскравий послідовник та учень видатного диригента О. Кошиця. В. Климків півстоліття керував хором ім. О. Кошиця, з яким гастролював в Аргентині, Бразилії, Бельгії, Німеччині, Франції та чотири рази в Україні (1978, 1982, 1990, 1993). Диригент перший «прорубав вікно» з-за кордону в тоді Радянську Україну, бо виїхав з батьками до Канади в дитячому віці, а, отже, не належав до політичних емігрантів. Завдяки цьому мав можливість у радянські часи гастролювати в Україні, підтримувати творчі стосунки. Мав спільні концерти з хором ім. Г. Верьовки у Києві і Канаді, організовував поїздки митців України за кордон (хору ім. Г. Верьовки, співаків Н. Матвієнко, Д. Гнатюка та ін.). Тільки завдяки В. Климківу, який подарував ноти А. Авдієвському, хор ім. Г. Верьовки почав виконувати твори в обробках О. Кошиця (після 1967 р.).

Основною тематикою репертуару хору під керівництвом В. Климківа, як і О. Кошиця свого часу, були народні пісні і духовні твори. Велика заслуга В. Климківа, в тому, що він як ніхто інший, прислужився до повернення в Україну ім'я О. Кошиця, піклувався упорядкуванням його архіву. У часи незалежності України посприяв М. Головащенко у виданні книг про О. Кошиця та його спадщини (*мат. із особистого архіву митця, Elizabeth Dajoe Library University of Manitoba, Winnipeg, Канада*). В. Климків у Манітобському університеті організував кафедру української духовної музики, за що його удостоїли звання доктора теології, також заснував стипендійний фонд для навчання студентів. Він перший у діаспорі разом із хором ім. О. Кошиця стали лауреатами найвищої нагороди – Національної премії ім. Т. Шевченка за популяризацію українського хорового мистецтва (1992).

Ярослав Бабуняк (02.01.1924 р., с. Вербів Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 29.08.2012 р., м. Манчестер, Великобританія) уже вище згаданий як співак-бандурист, проте найбільше відомий в українській діаспорі як диригент. Він – музично-культурний діяч, мистецький керівник мішаних хорів, жіночого хору «Трембіта», диригент ювілейного пластового хору (1972–1975), засновник і багатолітній диригент відомого в світі чоловічого хору «Гомін» (Манчестер, Англія) – репрезентативного хору Союзу українців у Великій Британії (СУБу), головний диригент «Хору Тисячоліття» до ювілею хрещення Руси-України (1988). Я. Бабуняку першому із митців у західній діаспорі присвоєно Указом президента незалежної України почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» (2001). Хор «Гомін» під мистецьким керівництвом Я. Бабуняка – єдиний у діаспорі удостоєний Почесної Грамоти і Знака Кабінету Міністрів (2001).

Василь Кардаш – диригент і композитор, представник післявоєнної III хвилі еміграції, політв'язень фашистських концтаборів. Народився у с. Новосілка, нині Підгаєцького району. У 1938–1939-х рр. закінчив у Львові курси диригування при товаристві «Просвіта» за програмою консерваторії. Керував шкільним, світськими і церковними хорами, духовим оркестром. Очолював молодіжну ОУН, за що разом із батьком і братом був ув'язнений фашистами. Перейшов тюрми у Бережанах, Тернополі, Львові, перебував у найстрашніших німецьких концтаборах (1941–1945). У Мюнхені (Німеччина) навчався в Українській вищій економічній школі, де вивчав політичні науки, а також поглиблював музичні знання. 1948 р. емігрував до Канади,

В. Кардаш закінчив Оттавський і Монреальський університети, вів СУМівський і православний церковні хори у Ванкувері, хори інституту «Просвіта» у Вінніпезі (1952–1960), 20 років керував знаними колективами – чоловічим хором «Прометей», жіночим – «Діброва» і духовим оркестром «Батурин». З 1985 р. очолював українські молодіжні ансамблі: чоловічий хор «Оріон», жіночий – «Левада» і оркестр «Авангард». Отримав найвищу нагороду від Ватикану – відзнаку св. Георгія. Помер 22.03.2002 р. у Торонто (*мат. із особистого архіву митця, Підгаєцький краєзнавчий музей, м. Підгайці, Тернопільська обл.*).

Наукова, композиторська та громадсько-культурна діяльність. Неоціненну наукову, композиторську та диригентську діяльність в США проводив *Мирон Федорів*. Михайло Федорів, чернець і більш знане ім'я – Мирон (07.12.1907 р., с. Криве Бережанського повіту, нині Козівського району, Тернопільської обл. – 23.12.1996 р., Чикаго, США) – композитор, диригент, музикознавець, педагог, історик церковної музики, священник Української Греко-католицької Церкви (УГКЦ), церковно-релігійний діяч. Після Другої світової війни емігрував до США, де працював у коледжі св. Василя у м. Стамфорд (штат Коннектикут), а також викладав музику і співи в українських церковних парафіяльних школах та у сестер-службниць чину св. Василя Великого у Філадельфії (Факс-Чейсі),

був директором і диригентом хору «Сурма» та інших українських хорових колективів у Чикаго, Денвері та Філадельфії.

У доробку М. Федоріва близько 40 збірників, куди входять світські та духовні твори, як власні, так і згармонізовані ним для різних типів і видів хорів, а також наукові праці про церковну музику, з яких зокрема слід виділити «Кодекс українських богослужбових співів» у 3-х томах. У жанрах церковної музики композитор написав служби Божі, Утрені і Вечірні, церковні піснеспіви – обрядові та паралітургійні духовні твори (понад 300 релігійних та церковних пісень, близько 200 колядок та щедрівок). М. Федорів провів мистецьку наукову та реставраційну роботу, зробив вагомий внесок у збереженні сакральної культури Закарпатської землі – Церкви Візантійського обряду, здійснив запис і зробив обробки Василянських наспівів (чотири сотні).

Заслуговує уваги внесок М. Федоріва у підготовку до відзначення 1000-ліття Хрещення Русі-України. Крім серії видань українських народних пісень 1982–1988 рр., він є автором музики двох гімнів для мішаного хору «Дяка й хвала Тобі, Вічний» і «О, Вселаскавий і Всемогучий, Боже Всесвіту». Останній було офіційно затверджено Гімном Тисячоліття, який виконувався на ювілейних концертах в багатьох країнах світу, в тому числі і в Чикаго 16 жовтня збірним хором, ядром якого був хор «Сурма» (мат. із особистого архіву митця, бібліотека с. Криве, Козівського р-ну, Тернопільської обл.).

Титанічну працю вклав у підготовку до відзначення 1000-ліття і Я. Бабуняк. Він проявив себе як диригент-монументаліст. Під його головною диригентурою відбулися міжнародні відзначення у Королівському залі в Лондоні з участю 430-ти об'єднаних хористів з чотирьох країн та у Римі в залі Павла VI з участю 630-ти хористів із восьми країн світу.

До ювілейних відзначень долучився і М. Лабунька – ректор Українського вільного університету, який організував низку конференцій, найважливіша з яких – Науковий конгрес з приводу Тисячоліття Хрещення Русі-України у 1987 р. в м. Равенна, Італія.

Вищезгаданий диригент Є. Турула теж себе проявив у видавничій та композиторській діяльності. Він уклав близько 40 збірників музичних творів українських композиторів та обробок народних пісень, є автором численних музикознавчих статей, зокрема «Музика і спів між українцями в Канаді», «Як мають наші діти вчитися музики» та ін. Є. Турула написав 20 творів для чол. хору, 8 для жіночого, 7 дуетів, 40 композицій для скрипки, 10 – для фортепіано, 12 – для оркестру. Він є автором музики до вистав «Барон циганів», «Сон під судний день», «Ой не ходи, Грицю», «Дівочі мрії», «Запорожець», які сам поставив. Створив музику до фільму «Вифлеємська зоря» [4].

Наукова новизна. У роботі вперше систематизовано та узагальнено за хвилями еміграції персоналії митців – вихідців Бережанського краю, виведено основні напрямки їхньої творчої діяльності на теренах західної української діаспори.

Висновки. Бережанська земля багата талантами. Волею долі багато митців опинилися поза межами України і в еміграції зробили великий внесок у популяризацію української культури, музики, пісні за кордоном. Їхні серця тужили за Батьківщиною, тому в репертуарі, окрім зарубіжних творів, були українські пісні. Вихідці з Бережанщини в діаспорі представляли вокальне (оперні співаки, концертно-камерні виконавці та солісти хорів), інструментальне (бандуристи, мандоліністи, скрипалі, піаністи), хорове (диригенти) та композиторське мистецтво, а також зробили вагомий внесок у наукові дослідження в царині музикознавства. Не вся інформація про поданих представників Бережанщини в світі є досліджена, у багатьох джерелах є неточності в даних, у прізвищах, а особливо нерозкритою є четверта хвиля еміграції, що спонукає до подальшого поглибленого вивчення проблеми.

Література

1. Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упор. і відп. ред. Н. Волинець]. Бережани-Тернопіль: Джура, 2007. 1027 с.
2. Бережанська земля // Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто: комітет «Видавництва Бережани», 1970. Т. 1. 877 с.
3. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2013. 488 с.
4. Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. Т. 2. 287 с.
5. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2012. 1162 с.
6. Кардаш П., Кот С. Українці в світі. Київ-Мельбурн: Фортуна, 1995. 160 с.
7. Лисенко І. Співаки України // Енциклопедичне видання. Вид. 2-ге. Київ: Знання, 2011. 629 с.
8. Марунчак М. Історія українців Канади. Вид. 2-ге. Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук в Канаді, 1991. Т. 1. 464 с. Т. 2. 512 с.

9. Медведик П. Діячі української музичної культури (матеріали до біо-бібліографічного словника) // Збірник НТШ. Праці музикознавчої комісії. Львів, 1993. Т. ССХХVI. С. 370–455.
10. Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів: Каменярь, 1992. 231 с.
11. Музична Тернопільщина. Бібліографічний покажчик. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 287 с.
12. Трошинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ: Альтернативи, 1999. 351 с.

References

1. Berezhany gymnasium. The pages of history. Anniversary book (2007). N. Volynets (Ed). Berezhany-Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].
2. Berezhany land. Historical-memoir collection (1970). New York-Paris-Sydney-Toronto: komitet «Vydavnytstva Berezhany» Vol. 1 [in Ukrainian].
3. Dutchak, V. (2013). Bandura art of Ukrainian overseas in 20 – beginning of 21 centuries. Monograph. Ivano-Frankivsk : Foliant [in Ukrainian].
4. Zhytkevych, A. (2015). Scattered by the worlds. Essays on the life and creative activity of famous Ukrainian musicians on the overseas coast of America. Ternopil: Pidruchnyky i posibnky. Vol. 2 [in Ukrainian].
5. Karas, H. V. (2012). Musical culture of Ukrainian diaspora in world time space of 20 century. Ivano-Frankivsk : Tipovit [in Ukrainian].
6. Kardash, P., Kot, S. (1995). Ukrainians in the World. Kyiv-Melbourne: Fortuna [in Ukrainian].
7. Lysenko, I. (2011). Singers of Ukraine . Encyclopedic Edition (2nd ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. Marunchak, M. (1991). The history of Ukrainians in Canada. Winnipeg: Ukrainska vilna akademiya nauk v Kanadi. 2nd ed. Vol. 1, 2 [in Ukrainian].
9. Medvedyk, P. (1993). The characters of the Ukrainian musical culture (materials for the bio-bibliographic dictionary). Collection of NTS. Works of musicology commission. Vol. ССХХVI [in Ukrainian].
10. Mykhalchyshyn, Ya. (1992) .With music through the life. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].
11. The musical Ternopil region (2008). Bibliographic index. Ternopil: Pidruchnyky i posibnky [in Ukrainian].
12. Troshchynsky, V. P., Shevchenko, A. A. (1999). Ukrainians in the world. Kyiv: Alternatyvy [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.03.2019 р.

УДК 781.68:784.071.1(430)

Давітадзе Анастасія Галакціонівна
аспірантка Харківського національного
університету мистецтв
імені І. П. Котляревського
ORCID 0000–0002– 2471–8186
nastya27davidadze@gmail.com

ДВАДЦЯТЬ ІРЛАНДСЬКИХ ПІСЕНЬ З ТРІО-СУПРОВОДОМ (WOO153) В ОБРОБЦІ Л. ВАН БЕТХОВЕНА: НА ПЕРЕТИНІ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА АВТОРСЬКОГО СТИЛІВ

Мета роботи. У дослідженні виявлено й обґрунтовано деякі принципи взаємодії національного, традиційного стилю ірландських народних пісень із класичним стилем Л. ван Бетховена. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні жанрово-стильового та композиційно-структурного методів. Перший метод спрямований простежити особливості інтерпретації композитором жанрово-стильових та інтонаційних характеристик фольклорного джерела. Другий допомагає розкриттю цілого та його складових, у даному разі це всеосяжний огляд збірки на різних рівнях музичного змісту. **Наукова новизна** роботи полягає у введенні до україномовного музикознавчого обігу даної сфери творчості Л. ван Бетховена, адже камерно-вокальний спадок композитора в жанрі обробки фольклору й досі залишається поза увагою науковців, в той час як твори великої форми стають пріоритетними для досліджень. Бетховенські обробки є зразками малих форм, що стали для композитора каналом творчих експериментів, кристалізації методів та підходів німецького майстра до жанру обробки, а їхній розгляд доповнює – підтверджує або спростовує – вже відомі знання про процес композиторського мислення. **Висновки.** Аналіз обробок двадцяти ірландських пісень доводить наявність в них стильового поглинення класичними принципами мислення, композиційної та інтонаційної логіки, асиміляції фольклору та професійної композиторської школи, відкриття нового художнього потенціалу в народній пісні, яка може бути як зразком традиційної ірландської музики, так і трансформуватися у твір професійного мистецтва.

Ключові слова: традиційний ірландський фольклор, національний та авторський стилі, камерно-вокальна творчість Л. ван Бетховена, жанр обробки, інтонаційна асиміляція, класичні методи композиції.